

INDRA

Op woensdagmiddag zaten zo'n tien a vijftien kinderen op de grond bij de familie van Klaveren. Zij waren dankzij de goedgeefsheid van opa, die in zijn leunstoel aan tafel zat, in het bezit van een televisietoestel. We keken naar kindertelevisie. Tante Hannie. Morgen gebeurt het. De Verrekijker. Dappere Dodo. Varen is fijner dan je denkt. En ook kwam de exotische gestalte en de fijn geciseleerde stem van een Indische danser en verteller in de doodgewone Rotterdamse huiskamer een verhaal vertellen van Kantjil het dwerghertje, een klein slim dier dat alle andere dieren te slim af was. Hij maakte er gebaren bij die een schaduw wierpen op een scherm. Een soort wajang. Al mijn generatiegenoten maken feilloos het gebaar dat Indra Kamadjojo ons voordeed.

Nu moeten jullie weten, jongens en meisjes van latere generaties, dat ons mooi Insulinde, gordel van smaragd, zoals Multatuli de archipel noemde, in die tijd nog heel dichtbij ons was. Indonesie was nog geen tien jaar onafhankelijk. De zogenoemde spijtoptanten hadden nog maar net de overtocht naar het in ieder opzicht koele en kille Nederland gemaakt. In onze literatuur en cultuur en in onze taal was het land in al zijn aspecten nog nadrukkelijk aanwezig. Zovelen hadden familie daar gehad. Zoveel verhalen waren mee teruggekomen van de repatrianten. De pijn en de conflicten werden toegedekt met zwijgen. Er was veel om over te zwijgen. En er waren veel zoete herinneringen. De verwerking van de oorlog overwoekerde het verlies van Indie. Indie verloren rampspoed geboren? Dat viel toch wel mee? Indra Kamadjojo was een zichtbare getuige van de band die toen nog zo sterk was. Zelfs wij, onwetende kinderen, droegen de kennis ervan met ons mee. Indra Kamadjojo was een vertegenwoordiger van de hoge cultuur van Indonesie. Dat had toch maar mooi bij ons kaaskoppen gehoord. Kantjil was ook een beetje van ons.

Wie op zondag naar het Koninklijk Instituut voor de Tropen ging, dat gigantische, sombere gebouw aan de Mauritskade waar heel ons tropische verleden lag opgebaard, kon daar de voorstelling van Indra niet missen. Jarenlang hield hij met zijn dans en vertellingen de herinnering aan de cultuur van Indonesie levend.

Dat is allemaal voorbij, voorbij, o en voorgoed voorbij. Het beeld van het koloniale verleden is veranderd, verkleurd. Over tempo doeloe mag niet meer worden gesproken. Dat was ook een eenzijdig beeld, maar evengoed voor velen een herinnering. Naief? Zeker. Goed dat langzamerhand de verschillende perspectieven een volledig, complex en gelaagd verhaal vertellen.

Maar wie was die man: Indra?

De eerste keer dat ik hem in het echt ontmoette moet begin 1964 zijn geweest. Ik studeerde in Leiden. Peter Broekveldt ook. Zowel hij als ik waren niet helemaal uit het traditionele Leidse corporale hout gesneden en zochten dus allebei onze toevlucht tot het studententoneel waar buitenstaanders elkaar opzochten. We speelden Peer Gynt van Ibsen onder regie van Annemarie Prins. Het werd prachtig. Peters vader kwam bij de repetities kijken en nam zijn zoon en mij mee lunchen. Het was Indra. Dat Indra Kamadjojo een oerhollandse naam droeg als Broekveldt kwam wel even als een schok, maar hij was het echt. Die stem! Die elegante gebaren! Uiterst verzorgd! Een Schwung! En een kosmopolitische blik op de wereld. De Amsterdamse kunstwereld deed zijn intrede. Een vleug Leidseplein kwam met hem mee.

Jongens en meisjes van een jongere generatie: het Leidseplein was de hangout van kunstenaars en intellectuelen en niet de toeristische vreet- en zuipschuur die het nu is.

Vanaf dat moment tot aan zijn dood heb ik Indra met enige regelmaat gezien. Tot op de dag van vandaag is Peter mijn vriend. Ik heb de vader dus mede leren kennen door de ogen van de zoon. Ik

heb de bijzondere band tussen vader en zoon gezien. Ik hoorde vele anecdotes, en een heel klein deel van zijn persoonlijke geschiedenis. Maar verder was hij gewoon Indra, de ruimdenkende man met wie ik gezellig kletste op borrels, verjaardagen en feesten. En na hun dood bleven Indra en Tine aanwezig als Peter herinneringen ophaalde aan zijn ouders.

En toen was daar Lizzy van Leeuwen.
Ze ging de biografie van Indra schrijven.
Wat een goed idee.

Het was een lange en moeilijke weg, maar het boek is er.
Indra komt weer tot leven.
En hoe.

Zorgvuldig en minutieus heeft Lizzy de achtergrond van Leo Broekveldt in kaart gebracht. De verhouding tot zijn vader en moeder. De positie als Indo, de worteling in Javaanse tradities, de eisen die de vader stelde, de warmte van de moeder, de onzekerheid over de toekomst.

Het boek opent een verrassend vergezicht op de Nederlandse vooroorlogse wereld van revue, variete en dans. Tot mijn grote verbazing was ballet een ondergewaardeerd onderdeel van de kunsten en was het juist Indra die met zijn soepele bewegen tussen wat we voor het gemak maar even low culture en high culture noemen de dans haar plaats heeft helpen geven die haar toekomst. Voor hem was er geen scherpe scheiding. Hij was in zijn interpretaties van de Indische hofdansen een eclecticus, die met behoud van de essentie rustig een eigen arsenaal bewegingen aanbracht, waarmee de dansen aan snelheid en zeggingskracht wonnen voor een algemeen publiek. In de danswereld nam hij met zijn kennis van zaken meer en meer een sleutelpositie in, zeker na de oorlog.

Lizzy heeft het allemaal uitgezocht en overhoop gehaald en getracht te laten zien hoe Indra zijn identiteit inzette. Niet als wapen of als banier van achterstelling maar precies zoals het hem uitkwam. Een superieure, zelfverzekerde houding, waarin opportunisme niet gezien werd als zwakte maar als kracht. In de huidige verhoudingen en discussies over identiteit is de manier waarop Indra met zijn afkomst en achtergrond omging verrassend en verfrissend. Hij zou de loopgravenoorlog waarin we op het thema identiteit verzeild zijn geraakt bespottelijk vinden, maar hij zou evenmin terugschrikken voor een scherp standpunt. Zijn besluit om de Indonesische nationaliteit aan te nemen zodra Indonesië onafhankelijk werd is zo'n dwars en eigenzinnig besluit, dat hem in eigen kring nogal wat weerstand opleverde. Dat hij een aantal jaar later die Indonesische nationaliteit weer opgaf omdat het onhandig was, laat Indra precies zien zoals hij was. Wel principieel maar als het principe was uitgewerkt dan is het beter om praktisch te zijn.

In later jaren cultiveerde hij voor rollen in televisieproducties met veel plezier zijn imago als Indische vorst, met alle cliché's die we eraan verbonden.

Indra, een wajangleven, is niet alleen een portret van Leo Broekveldt, de man achter de exotische vermomming, maar ook het portret van een tijd, die nog heel dichtbij is, maar in menig opzicht onbekend voor volgende generaties. Het doet hem recht.

Nelleke Noordervliet